

Justitiedepartementet
Domstolsenheten
103 33 Stockholm

En mer öppen domarutbildning (Ds 2007:11)

Inledning

Många åklagare har genomgått en domarutbildning eller har meriter från advokatbyrå, polismyndighet eller kronofogdemyndighet innan de söker som åklagare. De anställs normalt som extra åklagare med full behörighet som åklagare från början. Efter minst sex månader som extra åklagare och därutöver en sammanlagd tid av ca två års erfarenhet av juridiskt arbete, kan de genom dispens av Åklagarmyndigheten utnämnas till kammaråklagare. Flertalet av dem som rekryteras på det sättet genomgår samma kurser som de som anställs som åklagaraspiranter och därifrån avancerar till kammaråklagare. Genom dispensrätt ges således andra juristgrupper än de som börjat sin åklagarbana som åklagaraspiranter och assistentåklagare möjlighet att få anställning som åklagare vilket är mycket positivt för rekryteringen och kompetensförsörjningen till åklagarväsendet.

Åklagarmyndigheten anser generellt att det är positivt att öppna juristkarriärerna inom rättsväsendet så att det blir lättare för jurister att byta karriär och därmed överföra kunskap mellan de olika rollerna och organisationerna. Detta utbyte av kunskap är nödvändigt i en utveckling mot mer komplicerad brottslighet och krav på specialisering. Den ökar också förståelsen och respekten för de olika rollerna inom rättsväsendet. Slutligen och inte minst ska det understrykas att det är berikande för den enskilde att under ett arbetsliv inom rättsväsendet få möjlighet att byta yrkesroll. Åklagarmyndigheten har sedan tio år tillbaka tillämpat en öppen rekrytering där erfarna jurister från bl.a. domstolarna, advokatbyråer och kronofogdemyndigheter anställts. Antalet åklagarutbildade som antagits som rådmän är dock mycket begränsat. Under de två senaste åren har ett litet antal åklagare, ofta med domarutbildning, fått rådmantjänster. Att detta kunnat ske kan bl.a. bero på utökningen av antalet domartjänster genom inrättandet av migrationsdomstolarna.

Avsnitt 9.2 "En väsentligen mer öppen domarrekrutering"

Ett antal utredningar, i stort sett en per decennium sedan 1940-talet, har ägnats åt domarbanan och rekryteringen till den. En genomgående ambition har varit att domarbanan borde vara mer öppen i den bemärkelsen att den skulle locka andra än de som genomgått den stegvisa karriär som idag benämns domarutbildningen, en karriärväg (domarbana) som i allt väsentligt varit densamma

genom alla år. Denna ambition har emellertid inte infriats. Ett skäl torde vara att man aldrig lyckats med att konstruera ett styrmedel för att nå ambitionen med en öppnare domarbana. Styrmedlet är egentligen enkelt. De domarutbildade ska vara för få för att täcka behovet av domare. Domarutredningen 2001, med betänkandet En öppen domarrekrutering (SOU 2003:102) anvisade ett synnerligen radikalt styrmedel för ändamålet, en helt avskaffad sådan domarutbildning. Remissomgången visade dock att det inte fanns något djupare stöd för denna tanke.

Regeringens utgångspunkt för utredningen om en mer öppen domarutbildning, var att domarrekruteringen, med bevarande av den särskilda domarutbildningen, ska bli mer öppen. Regeringen anser en sådan översyn nödvändig som man uttrycker i direktiven ”därför att den särskilda domarutbildningen behöver anpassas till ett minskat behov av domare som genomgått denna”. Ett mindre antal domarutbildade skulle således öppna möjligheten för jurister med andra erfarenheter att kunna söka och få domartjänster, vilket också var Domarutredningens uppfattning.

Det finns många olika sätt för en jurist att meritera sig för en tjänst som domare. Det vanligaste sättet idag är den domarbana som allmänt kallas domarutbildningen. En jurist kan dock meritera sig för en domartjänst genom att utveckla kunskaper och erfarenheter på annat sätt än genom tjänstgöring i över- och underrätt. Man måste hålla isär den domarutbildning som ingår som ett led i domarkarriären (domarbanan) och den utbildning som krävs för att en erfaren jurist snabbt skall kunna få den kunskap om interna rutiner och förhållanden som krävs för att fungera som domare. Åklagarmyndigheten delar Domarutredningens uppfattning om att en mer öppen domarrekrutering kan uppnås genom en minskad antagning till domarbanan så att utrymme lämnas för rekrytering av jurister från andra områden. För att domartjänsterna inte exklusivt ska tillsättas med dem som gått domarbanan är det nödvändigt att begränsa antagningen till denna. Åklagarmyndigheten delar också utredaren Anna Skarheds uppfattning om att antagningen till domarbanan bör kunna öppnas ytterligare för unga duktiga jurister från andra organisationer och med möjligheten till dispens från notariemeritering för de mest lämpliga (se vidare nedan).

Jurister från andra organisationer som antas som domare kan genomgå en anpassad domarutbildning då de anställs. Dessa jurister behöver nödvändigtvis inte vara på den nivån att de går in i en domarbana som börjar med fiskaltjänst. Domstolarna bör istället i ökad utsträckning kunna rekrytera jurister med annan bakgrund, sådana som har skaffat sig en god skicklighet och erfarenhet från andra områden och kommit långt i sin karriär. Dessa skickliga jurister kan med adjunktion och den anpassade domarutbildningen gå in direkt som lägst rådmän och på så vis tillföra domstolarna ny kompetens. Genom detta skulle det vara möjligt för skickliga jurister i landet att på höjdpunkten av sin karriär kunna arbeta som domare. Domarutbildningen för domare rekryterade på detta

beskrivs i avsnittet 12.4. Även om det är naturligt att domstolschefen ansvarar för den nyrekryterade domarens utbildning kan det vara lämpligt att Domstolsverket inledningsvis stöttar cheferna i utbildningsplaneringen för domare rekryterade på annat sätt än genom den domarbana som idag kallas domarutbildningen.

Avsnitt 9.2.2 Hur uppnår man en mer öppen domarrekrutering?

Även om utredaren avviker från Domarutredningens förslag om en minskad antagning till domarbanan, den s.k. domarutbildningen, så har utredarens förslag till justeringar av nuvarande system flera fördelar. På sätt och vis kan förslagen ses som ett första steg mot ett öppnande av domarrekruteringen. Ett sådant förslag är det om en utveckling och permanentning av extern adjunktion som ett sätt att öppna upp domarrekruteringen och öka rörligheten av kunniga jurister inom rättsväsendet.

Flera åklagare har fått möjligheten att adjungera i överrätt. Dels får åklagaren kunskaper om de interna rutinerna i domstolen, dels får åklagaren möjlighet att meritera sig för att söka ordinarie domartjänst. Därtill kommer den positiva effekten att domstolen tillförs influenser utifrån. Det är viktigt att adjunkten vid en längre anställning får möjlighet till en individuellt anpassad utbildning så att de externa meriterna kompletteras med teoretisk domarutbildning.

Avsnitt 10.3 Vidgade möjligheter till notariemeritering.

På 1980-talet fanns en notariatstjänstgöring med domstolspraktik kombinerad med åklagarpraktik. Denna kombinerade tjänstgöring var mycket positiv enligt flera som genomgått den. Den kombinerade tjänstgöringen avskaffades i samband med en förkortning av tjänstgöringstiden. Eftersom notariemeriteringen är ett grundkrav för att bli åklagare är det av stor vikt att många jurister erbjuds möjlighet att få en sådan tjänstgöring. Hittills har de enskilda domstolarnas ekonomi och behov begränsat antagningen. Ett begränsat antal unga jurister har fått förordnanden som beredningsjurister hos Åklagarmyndigheten. Notarienämnden har i enlighet med notarförordningen i några fall beslutat att denna tjänstgöring ska tillgodoräknas som en del av notariatstjänsten. Åklagarmyndigheten har varit i kontakt med notarienämnden och Domstolsverket för att påbörja en diskussion om möjligheten att återinföra kombinerade notariatstjänster. Åklagarmyndigheten stöder därför fullt förslaget om att notariatstjänster ska inrättas hos fler statliga arbetsgivare, t.ex. Åklagarmyndigheten.

Avsnitt 10.4 Fiskal i överrätt

Åklagarmyndigheten har inga synpunkter på anställningsformerna för fiskaler i överrätt. Myndigheten stöder dock utredarens synpunkter om att fiskaler under sin tjänstgöring helt eller huvudsakligen ska kunna specialisera sig på vissa

måltyper. Dessa skulle kunna vara t.ex. ekonomiska brott eller grova brott med internationell anknytning.

Utredaren föreslår att kravet på notarietjänst för fiskaler i överrätt slopas. Åklagarmyndigheten anser att notarietjänstgöringen är ett bra tillfälle att pröva om en ung jurist har förutsättningar att arbeta i domstol. Det är viktigt att fiskaler som anställs vid överrättjurister normalt är notariemeriterade. Det är dock en fördel om en dispensmöjlighet finns för rekrytering av duktiga jurister med annan bakgrund t.ex. från advokat kåren. En sådan möjlighet till dispensering från kravet på notariemeriteringen skulle också kunna vara till fördel för Åklagarmyndigheten vid rekrytering av åklagare.

Avsnitt 10.5.2 Anställningsförfarandet

Åklagarmyndigheten har positiva erfarenheter av såväl en för riket gemensam kravprofil som testförfaranden. Notariemeriteringen och omdöme från denna tjänar som grund för rekryteringen men ett system med tester och strukturerade intervjuer tillför ytterligare information om den sökandes lämplighet för åklagararbetet. Åklagarmyndigheten stöder förslaget om en central hantering av rekryteringen av fiskaler i underrätt. Detta skulle kunna ske genom att Domstolsverket samordnar och medverkar i rekryteringen. Åklagarmyndigheten är dock tveksam till om fiskaltjänsterna ska prövas av en domarnämnd. En sådan nämnd bör i första hand bedöma sökanden till rådmans - och lagmanstjänster och på sikt kanske också högre domartjänster. I Domarutredningens förslag till ledamöter av en domarnämnd ingår representanter för Advokatsamfundet och allmänheten. Det bör understrykas att en representation också av åklagare skulle bidra med ytterligare användbara kunskaper och erfarenheter till nämndens arbete.

Detta remissvar har beslutats av riksåklagaren Fredrik Wersäll. I den slutliga handläggningen av remissvaret har deltagit överåklagare Peter Hertting, överåklagare Catharina Bergqvist Levin samt planeringsdirektören Bertil Metzger, föredragande. Myndighetens ledningsråd har deltagit i beredningen av ärendet.

Fredrik Wersäll

Bertil Metzger